

HİZMET OLGUSU VE EĞİTİM

Doç. Dr. Hasan ÇELİKKAYA*

A- Hizmetin Anlamı:

Hizmet kelimesi Arapça asıllı bir kelime olup doğrusu "hidmet" tir. Türkçemize "hizmet" şeklinde geçmiştir. Bazen asli şekliyle de kullanılmaktadır. Nitekim kurumlarda en alt statüde çalışan beden işçilerine "hizmetli" denildiği gibi "hademe" de denilmektedir.

Keza bazen ve biraz da mütevâzilik düşüncesiyle "Bizler, vatanın ve milletin hizmetkârıyız" şeklinde ifadeler kullanırız.

Yavuz Sultan Selim Han da Halifeliği devraldığı zaman bundan böyle hutbelerin "Hâkim'ül Haremeyn" şeklinde değil "Hâdim'ül Haremeyn" olarak okunmasını tercih etmiştir.

Kısacası hizmet; yalnız beden işçiliği değil, kişinin, karşılıklı veya karşılıksız, bir amaç uğruna yaptığı her türlü çalışmadır, iştir.

B- Hizmetin Karakteri:

Yukarıda da anlatılmak istenildiği gibi hizmet, toplumsal bir karakter taşır. Toplum içinde ve toplum için (başka kişi veya amaçlarla ilişkili olarak) yapılan bir çalışmadır. Toplumun her kesim ve seviyesi için geçerlidir. Amirlik, memurluk, komutanlık, din görevliliği, hademelik... gibi bürokratik unvanların içerikleri veya fikir işçiliği, beden işçiliği gibi terimlerin ortak özellikleri neticede hep birer hizmet çeşididirler veya hizmet çeşitlerini ifade etmektedirler.

Hizmet tek taraflı bir nitelik taşımadığından yani ortada bir **hizmet eden**, **hizmet** edilen bulunduğundan arada bir de **hizmet konusu** ve **hizmet amacı** bulunur. Bu sebeple hizmete dört ayak üzerine oturan bir yapı gözüyle bakılabilir.

C- Hizmet Alanları ve Şekilleri:

Konuyu biraz detaylandırmak gerekirse şöyle özetleyebiliriz:

1- Aile İçinde Hizmet:

İnsanın dünyaya gelişi ile birlikte başlayan hayat yolculuğunda ilk hizmeti anne- baba çocuğuna veya büyükler küçüklere vermektedir. Onların sağlıklı yetişmeleri için gayret sarf etmekte ve çırpınmaktadırlar. Bu tür hizmet, maddi menfaat düşüncesinden uzak, tamamen şefkat ve fedakarlık yüklü bir hizmet çeşididir. Evladı uğruna canını dahi verdirebilecek derecede yüksek duygulu bir hizmettir. Özellikle annelerde bu gerçek daha rahat

* M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

görülmektedir. Evladını kurtarayım derken kendi canından olan anne örneklerine yayın organlarında her zaman rastlanabilmektedir. Hatta bu hizmet türü, bütün canlılarda da ortaktır, denebilir.

Başka bir ifade ile ebeveynler, menfaat değil, fedakarlık gruplarını teşkil ederler.

Çocukların büyüüp de büyüklerin küçüldükleri (ihtiyarladıkları, düşünleştikleri) zaman ise bu hizmet şekli tersine dönmektedir. Bu sefer, küçükler büyüklere hizmet etmeğe başlamaktadır. Hayat düzeni veya ilâhî kanun böyledir.

Bu evlât ve ebeveyn hizmet ilişkileri tabii olduğu kadar resmî nitelik de taşır. Âkil-baliğ veya hukuken reşit oluncaya kadar çocukların terbiyelerinden ve davranışlarından ebeveynler sorumlu olduğu gibi, muhtaç ebeveynlere bakmak da yine çocukların görevidir. Dinen ve hukuken bu, böyledir. Aksi takdirde anne-babanın nafaka davası açmaya ve nafaka bağlatmaya hakkı vardır.

Aile ilişkileri açısından burada ideal olan, resmîyetten ziyade tabii bir sorumluluk içinde bu görevlerin yerine getirilmesidir. Böylece maddî doyumun yanında manevî doyum da sağlanmış olur ve ailede huzura kavuşulur.

2- İşyerinde Hizmet:

Bu hizmeti de:

- a) — Devlet kesiminde (resmî)
- b) - Serbest kesimde (gayri resmî)

olmak üzere iki alanda mütalaa etmek daha uygun olur kanaatindeyiz.

Birinci kesimde çalışanlar genellikle "âmir-memur"; ikinci kesimde çalışanlar da "işçi-işveren" nitelikleriyle anılırlar. Her iki kesimdeki hizmetin ortak özelliği hizmetin yazılı kurallara bağlanmış olmasıdır.

Buralardaki hizmetlerin verimli ve sağlıklı yürüyebilmesi için yine her iki tarafın da birbirlerinin velinimetleri veya varlıklarının birbirlerine bağlı olduğu gerçeğini iyi kavramaları gerekir.: Bir yerde âmir varsa memur da var demektir veya bir yerde memur varsa orada âmir de var demektir. Biri olmadan diğeri o unvanı alamaz veya o unvan ona verilemez.

Keza bir yerde işçi varsa orada işveren de var demektir veya bir yerde işveren varsa orada işçi de var demektir. Biri olmadan diğeri bu unvanı alamaz veya o unvan ona verilemez.

öyleyse işçi, hakkaniyetli çalışır; işveren de bunun hakkını verirse (adaletli davranırsa) yani herkes üzerine düşen, görevi normal olarak yerine getirirse işyerinde bir problem çıkmaz, uyumlu ve verimli çalışma kendiliğinden elde edilmiş olur.

Bu çalışmalar ilk plânda ferdi (herkesin kendi menfaatine imiş) gibi görünse de sonuçları (huzur, refah ve kalkınma vb.) toplumsaldır. Bu noktanın iyi kavranılmasında da büyük yarar görmekteyim.

3- Toplumda Hizmet:

Bu hizmet türünü, toplum içinde hizmet veya topluma hizmet şeklinde düşünebiliriz.

"Komşu komşunun külüne muhtaçtır." atasözünde anlatılmak istenildiği gibi, toplumlar, toplumun fertleri ve kurumları da birbirlerine (birbirlerinin hizmetlerine) muhtaçtırlar. Toplum bir çeşit sosyal ilişkiler dokusu demektir^{1>}. Neticede hepsinin hizmeti bir bütün teşkil eder.

Toplumda ilim adamına, idareciye, işverene, fikir işçisine ihtiyaç kadar, beden işçilerine de aynı derecede ihtiyaç vardır. Kapıcısından boyacısına ve çöpçüsüne varıncaya kadar çeşitli toplumsal kademe görevlilerine ihtiyacın olmadığını kim inkâr edebilir?..

Olaya bu açıdan yani hizmet açısından bakıldığında **insanın değeri toplumdaki statüsü ile değil, görevindeki dürüstlüğü ve başarısı ile tespit edilmelidir**. Binaen aleyh görevini dürüst yapan, başarılı bir vatandaş, çöpçü de olsa (en düşük statüde bile çalışıyor olsa) bizce saygı değer ve baş tacı edilecek bir kimse demektir. Aksi durumda yani kişi vazifesini dürüst yapmıyorsa, hile ve sahtekârlıklara başvuruyorsa, bu kişinin toplumdaki statüsü Cihan İmparatorluğu bile olsa (en yüksek mevkide bile bulunsa) asla saygı değer bir kimse olamaz veya olmamalıdır.

Toplumdaki statümüz ne olursa olsun: ister âmir, ister memur, ister işçi, ister çiftçi olalım, görevlerimizi dürüst bir şekilde yerine getiriyorsak birbirimize kardeş gözüyle bakmalıyız ve sosyal ilişkilerimizi buna göre uyarlamalıyız. **Hepimizin toplumda birer görev taksimi yapmış kimseler olduğunu unutmamalıyız**. Hizmetlerimizin sonuçlarının hem kendimize, hem de topluma yönelik olduğu bilincini asla kaybetmemeliyiz.

Okullarda sınıfların süpürülmediği, affedersiniz, tuvaletlerin temizlenmediğini; sokakta ve caddelerde çöplerin toplanmadığını bir düşünün bakalım; müdür olmanın, prof. olmanın veya patron olmanın bir anlamı kalıyor mu?..

Toplumlara gelince:

Onlar da kişiler ve sosyal kurumlar gibi birbirlerine muhtaç ve birbirlerinin hizmetkârı durumundadırlar. Hepsinin uyumlu ve başarılı hizmetleri hem kendi, hem de dünya huzuruna yardımcı olmaktadır.

Sosyal Morfoloji açısından bugün dünya ülkelerini ana hatlarıyla gruplandırmak gerekirse **sanayi ülkeleri, tarım ülkeleri, petrol ülkeleri** veya gelişmiş toplumlar, gelişmekte olan toplumlar, geri kalmış toplumlar... Şeklinde sınıflandırabiliriz. Batı ülkeleri sanayi toplumlarını, Asya ülkeleri tarım toplumlarını, Arap ülkeleri de petrol ülkelerini temsil etmektedirler.

Dikkat edilirse mevcut sanayi, ağırlıklı olarak petrole dayalıdır. Petrol olmadığı (petrol ambargosu uygulandığı takdirde) üzerinde keyif çattığınız ne o lüks Mercedes'leriniz (otomobilleriniz) hareket edebilir; ne sizleri kuş gibi uçuran milyarlık uçaklarınız havalanabilir; ne başka milletlere karşı bir övünç ve reklâm kaynağı oluşturduğunuz füzeleriniz yerinden hareket edebilir... neticede hepsi de kilo ile hurdacıya satılacak bir mala dönüşürler. Başka bir işe yaramazlar ki... Yenilmez, içilmezler...

Öyleyse bu durumda icabında üç yüz milyonluk bir sanayi ülkesi (mesela ABD.), üç- milyonluk bir Arap (petrol) ülkesine, hatta bir milyonluk bir Kuveyt toplumuna ihtiyacı vardır. **Sanayi ülkeleri** bu gerçeği görerek hareket etmeliler, **teknolojilerini asla diğer ülkelere karşı bir tehdit aracı olarak kullanmamalıdır.**" Bana itaat edeceksin. Aksi takdirde düğmeye basar, füzelerimle seni olduğun yerde yok ederim..." gibi **gurura kapılmamalıdır.**

Petrol ülkeleri de keza tek taraflı hareket etmemelidirler. Onlar da petrollerini alacak müşteriye (sanayi ülkelerine) ihtiyaçları olduğu gerçeğini unutmamalıdır. "Ben petrol vermezsem onların bütün teknolojileri durur..." gibi tek yönlü düşünce tavrına girip **şımarıklık yapmağa kalkışmamalıdır.** Zira satamadıktan takdirde petrolleri de bir işe yaramaz. Yenilmez, içilmez... tşte son olarak ambargo sebebiyle Irak'ın düştüğü durum bunun en acı ve açık bir örneğidir.

Görüldüğü gibi toplumlar da birbirilerinin alıcısı ve satıcısı durumundadırlar. İlk anda kendilerine çalışıyor gibi görünseler de neticede hepsi de birbirine hizmet ediyorlar demektir. Bu, bir sosyal gerçekliktir⁽²⁾. Bu gerçeğin tüm toplum ve toplumsal hizmetlerde değişmeyen ilk rehber olarak kabul edilmesini dilemekteyiz.

Başka bir ifade ile her toplum, tek taraflı düşünce ve davranıştan son derece kaçınmalı, çift taraflı veya alternatifli düşünmeye ve davranmaya alışmalıdırlar. Kendilerini daima karşı tarafın da yerine koyabilmeli ve buna göre hareket etme alışkanlığı kazanmalıdırlar. Sosyal gerçekler bunu öngörmektedir.

² Mahir İz hocamız derslerinde ve sohbetlerinde bu tür hizmet şuurunu çok net bir şekilde ifade ederdi. Bu konuda bizlerde unutulmaz izler bırakmıştır. Kendisini rahmetle anıyorum.

D- Hizmet kesimlerini Yaşatma: (*)

Yukarıda kısa da olsa toplumun hizmet kesimlerinin gereği ve rolü anlatılmak istenildi. Ancak herkes veya her kesim, her zaman aynı hizmete ihtiyaç duymayabilir. Bu da bir gerçektir. Fakat o hizmet türüne senin ihtiyaç duymadığın anlarda toplumun başka kesimleri ihtiyaç duyabilir veya o hizmete başkalarının ihtiyaç duymadığı anlarda sen ihtiyaç duyabilirsin. Hiç ihtiyaç duymayacağını kimse iddia edemez, etse de kabul görmez. Çünkü geleceği Allaha başka kimse bilemez. Bu da sosyal bir gerçektir.

Öyleyse bu konuda bencil değil, diyergâm davranmak; ben değil "biz" duygusuyla hareket etmemiz gerekmektedir. **Hizmet kesimlerinin yaşatılması içtimai bir sorumluluktur.** Mesela en basitinden herkesin her zaman bir hamala, bir boyacıya, bir bakkala ihtiyacı olmayabilir. Yükünü kendi taşıyabilir, ayakkabısını kendi boyayabilir, erzakım toptancısından v.b. alabilir. Ama toplumda herkes bu imkânlarla sahip değildir. Kiminin gücü yoktur, kiminin parası yoktur. Dolayısıyla bavulunu taşıyacak hamala veya ekmeğini alacak mahalle bakkalına ihtiyacı vardır.

Ayrıca bazen yaşlılık, hastalık, yorgunluk veya eşyanın çokluğu nedeniyle hamala, taksiciye ihtiyaç duyulabilir veya bazen ani ihtiyaçlar ortaya çıkabilir ve mahalle bakkalına muhtaç olunabilir...

İşte bu ve benzeri gerçekler, hizmet kesimlerinin yaşatılmasını gerektirmektedir. Bu, içtimai bir görev olmaktadır. Binaen aleyh, zaman zaman ayakkabılarımızı boyacılar da boyatmalıyız; eşyalarımızı hamallara, taksicilere taşıttırmalıyız; zaman zaman da mahalle bakkalından alış-veriş etmeliyiz ki, bunlar yaşasın ve gerektiğinde ihtiyaçlarımızı giderebilelim. Fiat farkları bu hizmet şuuruna engel olmamalıdır.

E- Hizmetlerde Asgarî Müştereklik:

Genel hizmetleri başka bir açıdan yani klasik şekliyle:

- 1- Vatana hizmet,
- 2- Millete hizmet,
- 3- Dine hizmet...

şeklinde üç grupta da mütalaa edebiliriz.

Vatana hizmet: Ülke sınırlarının korunması şeklindeki hizmet olup da onu da kendi içinde:

- a- Sürekli,
- b- Geçici,
- c- Gerektiğinde...

şeklinde yine üç grupta inceleyebiliriz.

Sürekli hizmet için ülkelerde özel bir sosyal kurum (ordu, Millî Savunma Bakanlığı vb.) kurulmuştur. Bu tür hizmeti devletler kendileri yüklenmişlerdir. Geçici hizmeti ise belirli süreleri (12-18 ay gibi) içine alan ve yirmi yaşına gelmiş her erkek Türk gencinin yapmakla yükümlü olduğu askerlik görevi teşkil eder. Gerektiğinde yapılacak hizmet ise seferberlik durumunu ifade eder ki, bu tür hizmet erkek-kadın, yaşlı-genç her vatandaşın görevi olmaktadır.

Millet olarak mensubu olduğumuz İslâm Dininde, İslâm'ın ve Müslümanların yaşadığı, yaşatıldığı her toprak kutsal kabul edilmiş ve vatana hizmet ibadet sayılmıştır, "Vatan sevgisi imandandır." buyrulmuştur.

Yine sınırı bekleyen gözleri, cehennem ateşinin yakmayacağı ve vatani uğruna ölenlerin şehitlik mertebesine ulaşacağı müjdelerimizdir (3) (*)

Bu sebeple hakiki Müslüman hakiki vatansever insan demektir. Uğruna, icabında canını verir ama asla vatanını satmaz ve ona namahrem elinin değmesine bile tahammül edemez. Ecdadımızda bunun sayısız örneklerini görebiliriz. Oğulları olan anne-babalar "asker yetiştiriyoruz." diye övünürler ve onları asker ninnileriyle büyütürlerdi. Askerlik çağı geldiğinde de dualarla uğurlarlardı. Hatta Osmanlı devletinin bir asker devleti olduğunu ve cihanda böyle tanındığını, askerlikle Osmanlılığın adeta özdeşleşmiş olduğunu da unutmamalıyız. "Osmanlı asker doğar, asker ölür." sözleri de yine toplumdaki yaygın gerçeklerden biridir. Keza harbe giderken İslam askerlerinin: "Ölürsem şehit, kalırsam gaziyim." şeklindeki iman ve vatan sevgisi coşkusu taşıyan cümlelerini dünyada bilmeyen kalmamıştır, diyebiliriz.

Millete hizmete gelince: Bu, topluma veya halka hizmet demektir. Yani maddî ve bedenî bir hizmet şekli olan vatan hizmetinin iç çemberindeki ve konusu insan olan bir hizmet şeklidir, denebilir. Kısacası vatan denilen toprakta yaşayan fertlerin emniyeti, huzuru, sağlığı ve refahını hedefleyen bir hizmettir. Fertlerin huzur ve emniyetini, toplumların huzur ve emniyetinde gören bir hizmet anlayışıdır. Dolayısıyla biz duygusuna sahip olmayı veya her faaliyette, kendisini karşısındakinin (başkalarının) yerine koymayı gerektiren bir hizmet çeşididir. Topluma hizmetin, dolaylı olarak kişinin kendisine hizmet olduğunu kavratmaya çalışan bir bilinç hareketidir. Başta devlet olmak üzere hastane, posta hane, okul ve benzeri her türlü sosyal kurumların ilk hedefleri topluma hizmettir. Sosyal veya demokratik devlet anlayışları bu gerçekten her geçen gün daha fazla destek bulmaktadırlar. Milliyetçilik mefhumları bundan dolayı değerini kaybetmemektedir. Çevre temizliği ve devletin kanı mesabesinde olan vergi bilinci bunun için sürekli olarak topluma yerleştirilmeye çalışılmaktadır. İstimlak işleri bunun için meşrulaştırılmıştır. v.b.

* Bu hizmetleri ifa ederken, bu ulvî ilâhî nimetlere nâil olabilmesi için, kişinin, iman sahibi olması yeterlidir. Ayrıca bu konuda bkz. Âl-i tmran Sûresi, âyet; 85,

Klasik şekliyle diyebiliriz ki her vatandaşın, bir kendine, bir de devletine (milletine) ait olmak üzere iki çeşit görevi ve sorumluluğu bulunmaktadır. Bu iki sorumluluğun hiçbir zaman unutulmaması gerekmektedir.

Dine hizmet ise o da aslında bir toplumsal hizmet çeşididir. Ancak kendine has çarpıcı ve kalıcı, etkili önemli nitelikler taşıması dolayısıyla bu hizmetin ayrı olarak işlenmesi âdet geline gelmiştir. Biz de bu maksatla bu konuyu ayrı olarak ele aldık.

Din duygusu insanda doğuştan vardır.(3) Din; ferdî olduğu kadar, sosyal bir ihtiyaçtır da. Bu nedenle inançsız bir ferdin bulunamadığı gibi dinsiz bir toplumun da varlığı görülmemektedir. Doğru veya yanlış, hak veya batıl... her toplumun belirli bir inanç sistemi (dini) vardır. Bu, bir sosyal olgudur.(*) Dolayısıyla dine hizmet, devletlerin görevleri arasında yer almaktadır, ama mecburî, ama isteğe bağlı olarak veyahut da kültürel bir hizmet olarak. Komünist toplumlarda bile üstü kapalı yine bu hizmete, en azından, göz yumma şeklinde olsun, müsaade vardır.

ASGARİ MÜŞTEREK

Hizmetleri bir bütün olarak ele aldığımızda **vatana hizmet asgarî müşterek** olmalıdır. Zira vatan, bağımsızlığın ve hürriyetin sembolüdür. Vatan bütünlüğünü kaybeden bir millet, her şeyini kaybetmiş demektir, (Allah korusun).

Devletin ve diğer hizmetlerin şekli ne olursa olsun, onlar bizim iç meselelerimiz grubuna girer. Oralardaki yanlışlıkları veya değişiklikleri vatan bütünlüğü diyalog içinde halletmeliyiz ve böyle yapılmasının gereğine hem kendimiz inanmalıyız, hem de başkalarını inandırmaya çalışmalıyız. İnançsız veya inancı, ne olursa olsun, bir vatanda yaşayan herkesin bu bilinç içinde bulunması ve dışı karşı bu konuda bir bütünlük göstermesi, adeta tek ses, ve tek yumruk olması zaruridir. Hür olmak ve hür kalmak bunu gerektirmektedir. Bizler hizmet şuuru derken işte bunları kastetmekteyiz. Bu hizmet karakterlerinin iyi kavranılmasının, bugün yaşamakta olduğumuz birçok toplumsal sorunlarımızın çözümünü kolaylaştıracağı, inancındayız.

* Din duygusu, mide gibi, insanlarda doğuştan var olduğundan, insanların inançsız yaşayabilmeleri mümkün değildir. Dinin gerçek olduğunu kabul etmek kadar, uydurma olduğunu iddia etmek de bir inanç çeşididir. Buna, dinin gerçekliğini inkar etme inancı, anlamında “dinsizlik dini” tabir edilir. Bu bakımdan yani bilimsel yönden “dinli-dinsiz” tartışması olamaz. Ancak yanlış-doğru tartışması olabilir. Toplumda kullanılan “dinsiz” kelimelerini “münkir veya kafir” anlamında yorumlamak uygun düşmektedir.

F- Örneğin, Zengin Doha Zengin Olmalıdır!

Hizmet bilincini ilgilendiren bir önemli konuyu daha buraya ilave etmeden geçemeyeceğim. Şöyle ki:

Mevzusuzun baş kısımlarında da temas ettiğimiz gibi **her statüdeki kişi, gücü yettiği nispette en üst statüye ulaşmağa çalışmalıdır**. Zira ilmi ve yetkisi ne kadar artarsa toplumuna hizmeti de o nispette örter. Bugün topluları yönlendirenler ve kalkındıranlar, yetkisiz ve bilgisiz yığınlar değil, yetkili ve bilgili olan kadrolardır. Başka bir ifade ile vasıfsız elemanlar değil, vasıflı elemanlardır. Bu gerçeği İslâm âlimlerinden meşhur Molla Cami hazretlerinin: "öküzde kuyruk olacağına göz olsana." şeklindeki cümlesiyle dile getirdiği rivayet edilir. Yani öküzde kuyruk da görev yapıyor ama nerede ve ne kadar?.. Göze gelince; hayvanın bütün hayatı göze bağlıdır, denebilir. Burada anlatılmak istenen, kısaca tembellik yok, herkes bilgisi ve kabiliyeti nispetinde en yükseğe tırmanmalıdır, şeklindedir.

O halde zenginlerimiz de daha zengin olmaya çalışmalıdırlar. Mesela otuz fabrikası varsa bunu altmış fabrikaya çıkarmağa çalışmalıdır. Ancak bunu kapitalist (şahsi zenginlik ve rahatlık) düşüncesiyle değil, içtimaiyatçı (vatansever, milletsever) bir düşünceyle yapmalıdır. Yani bu sayede hem ülkedeki işsizlik oranını belli bir ölçüde azaltmak, hem de üretimi artırarak üll-kalkınmasını hızlandırmak niyeti (bilinci) kendisinde hâkim olmalıdır. Hizmet şuuru bu temektir

İlim adamı kendi branşında en üst bir ilim adamı, olmaya çalışmalıdır. Zira bilmelidir ki ilmi arttığı nispette milletine ve insanlığa hizmeti de o nispette artacaktır. Toplumların ve dünyanın hayatını değiştiren her türlü araç ve gereçlerin, iyi dikkat edilirse, sıradan insanların değil, uzmanların icatları oldukları görülür.

Keza yönetici mesleğinde bulunanlar da aynı şekilde yönetimin en üst kademesine yükselmeyi hedeflemelidirler. Bilmelidirler ki, yetkileri arttıkça hizmetleri de o nispette artacaktır. Bugün altmış beş milyonun isteyip de yapmadığı birçok işlerin, bu altmış beş milyonun yetkisini taşıyan 550 kişilik Millet meclisi, çıkardığı kanunlarla buna rahatça halledebilmektedir. Veya bazı konuları 25-30 kişilik bir Hükümet veya en yüksek yetkiye sahip olan bir Cumhurbaşkanı (devlet başkanı) bir imzası ile meseleyi çözebilmektedir. Bunların örneklerini her zaman görmemiz mümkündür. Eğitimcilerin, özellikle eğitim sosyologlarının bu konuyu sürekli gündemde tutmalarında büyük yarar görmekteyiz, öğretmenlerimiz de sınıflarında her fırsatta bu konuyu öğrencilerine aktarmaya çalışırlarsa; (ki dileğimiz ve normal olan budur, görüşündeyiz), millete, sessiz fakat en köklü bir hizmet; yapmış olacakları inancını taşımaktayız.

DİPNOTLAR

- (1) - İbrahim Ethem Başaran; Eğitime Giriş, Ankara, 1984, Sevinç Matbaası, s.51
- Mahmut Tezcan; Sosyolojiye Giriş, Ankara, 1991, Bilgi Basım Merkezi, s.14
- (2) - Bkz. Hasan Çelikkaya; Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi, İstanbul, 1996, Alfa Yay. s. 27-28
- (3) - Bu konuda bkz. Muhyiddin-i Nevevî; Riyâzüs-S&lihîn, (ter. Kıvamüddin Burslan-Hasan Hüsnü Erdem), Ankara, 1967, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, c., s. 527-573.
- (4) -Osman Pazarlı; Din Psikolojisi, İstanbul, 1968, Renizi kitabevi. s.79 vd